

A Study of Healthy and Unhealthy Couples Communication patterns (Repulsions and Attractive Communication) from the Perspective of the Teachings of the Islamic Religion in Compared to the Approaches of Psychological Science

Masud Karimi Vardanjani^{1*}

1 Shahid Chamran University of Ahvaz,

* **Corresponding author:** Shahid Chamran University of Ahvaz,

Received: 2020-04-30

Accepted: 2020-05-28

Abstract

Society is made up of families; therefore, the destiny of society is linked to the destiny of the family. Undoubtedly, if couples are proficient in communication techniques, they can solve many of life's problems and enjoy life and be more adaptable. The Qur'an is the book of guidance, and its main function is to guide people to perfection. This function of the Qur'an, as well as other teachings of Islam, is not specific to believers, because the Qur'an and the teachings of Islam are for the guidance of the general public. Therefore, there is no difference between a Muslim and a pious and non-Muslim in using religious teachings and the Qur'an. Islam has carefully studied all aspects of human social life, and its precepts can solve human problems in modern societies. Due to the importance of social relationships and teaching communication skills to prepare people to face others and difficult situations, especially in the family, we decided to compile a review article and study the research on healthy and unhealthy communication patterns in the family from Let's look at psychological approaches.

Keywords: Healthy and unhealthy couples communication patterns, Psychological approaches, The teachings of Islam

بررسی الگوهای تعاملی سالم و ناسالم خانواده (دافعه‌ها و جاذبه‌های ارتباطی) از دیدگاه آموزه‌های دین اسلام در مقایسه با رویکردهای علم روانشناسی

مسعود کریمی وردنجانی^{*۱}

^۱ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
* نویسنده مسئول: کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۳/۰۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۱۱

چکیده

جامعه، از خانواده‌ها تشکیل یافته است؛ از این رو سرنوشت جامعه، با سرنوشت خانواده، در پیوند است. بدون شک اگر زوجین در روش‌های ارتباطی مهارت داشته باشند، می‌توانند خیلی از مسائل زندگی را حل کنند و از زندگی لذت ببرند و سازگاری بیشتری داشته باشند. قرآن کتاب هدایت است و کارکرد اصلی اش هدایت مردمان به سوی کمال است. این کارکرد قرآن و نیز سایر آموزه‌های دین اسلام ویژه مومنان نیست، زیرا قرآن و آموزه‌های اسلام برای هدایت عموم مردمان است. بنابراین در بهره‌گیری از آموزه‌های دینی و کتاب قرآن و اثر گذاری آن تفاوتی میان مسلمان و پرهیزگار و غیر مسلمان نیست. اسلام تمام جنبه‌های زندگی اجتماعی انسان را مورد بررسی دقیق قرار داده است و دستورات آن میتواند راهگشای مشکلات انسان در جوامع مدرن باشد. نظر به اهمیت روابط اجتماعی و آموزش مهارت‌های ارتباطی برای آماده‌سازی افراد جهت رویارویی با دیگران و موقعیت‌های دشوار خصوصاً در بطن خانواده، بر آن شدیم تا با تدوین مقاله‌ی مروری و مطالعه تحقیقات صورت گرفته در مورد الگوهای ارتباطی سالم و ناسالم در خانواده از رویکردهای روانشناسی بپردازیم.

واژگان کلیدی: الگوهای ارتباطی سالم و ناسالم، رویکردهای روانشناسی، آموزه‌های اسلام

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی محفوظ است.

مقدمه

خانواده، کوچک‌ترین واحد اجتماعی است؛ اما مهم‌ترین نهاد اجتماعی نیز به شمار می‌آید. جامعه، از خانواده‌ها تشکیل یافته است؛ از این رو سرنوشت جامعه، با سرنوشت خانواده، در پیوند است. اگر خانواده، به عنوان مهم‌ترین بخش از جامعه سامان یابد، و به عنوان کانون تربیت نیروهای جامعه درست عمل کند، بی‌تردید در سامان دادن جامعه و موفقیت آن، تأثیر فوق‌العاده‌ای خواهد داشت. این امور نشان می‌دهند که خانواده، یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین مسائلی است که باید نسبت به آن حساس بود. یکی از مولفه‌های اساسی در بعد خانواده اصول و

ضوابط برقراری رابطه در کانون خانواده و آگاهی از نحوه‌ی تعامل میان اعضا است. عبارتی دیگر دستیابی به جامعه‌ی سالم مشروط به سلامت خانواده؛ و تحقق خانواده سالم در گرو برخورداری اعضای خانواده از سلامت روان و روابط مطلوب با یکدیگر است. بدین ترتیب سالم‌سازی اعضای خانواده در روابطشان بر تحقق جامعه‌ی سالم موثر واقع خواهد شد. محیط سالم، روابط گرم و تعامل صمیمانه‌ی میان فردی در خانواده موجب رشد و پیشرفت اعضا میشود. از سوی دیگر اختلال در ارتباط و تعامل آشفته تهدیدی برای بقا و سلامت خانواده محسوب میگردد [۱].

بررسی دقیق قرار داده است و دستورات آن میتواند راهگشای مشکلات انسان در جوامع مدرن باشد. نظر به اهمیت روابط اجتماعی و آموزش مهارت های ارتباطی برای آماده سازی افراد جهت رویارویی با دیگران و موقعیت های دشوار خصوصاً در بطن خانواده، بر آن شدیم تا با تدوین مقاله ی مروری و مطالعه تحقیقات صورت گرفته در مورد الگوهای ارتباطی سالم وناسالم در خانواده از رویکردهای روانشناسی غرب بپردازیم و سپس دیدگاه آموزه های دین مبین اسلام را شرح دهیم.

الگوهای ارتباطی خانواده از دیدگاه غرب:

الگوهای ارتباطی خانواده منعکس کننده چگونگی ارتباط والدین بایکدیگر و با فرزندانشان است [۷]. اولین کسانی که در مورد این الگو تحقیقات خاصی انجام دادند، مک لئود و چفی^۱ (۱۹۷۲) [۸] بودند. آنها معتقد بودند برای رسیدن به یک واقعیت مشترک در بین اعضای خانواده، مورد بحث قرار دادن باورها، ایده ها و احساسات، یک راه حل عملی و مفید است. آنها این شیوه را جهت گیری مفهومی^۲ امیدند. روش دیگر، یاری گرفتن از والدین است. آنها این شیوه را جهت گیری اجتماعی^۳ نامیدند. در خانواده هایی که دارای گرایش مفهومی هستند، والدین با در نظر گرفتن همه جوانب یک مطلب، قبل از اتخاذ یک جنبه و بیان آشکار عقاید و بر به چالش کشیدن دیدگاه های دیگران، تاکید دارند. بر عکس، در خانواده هایی با گرایش اجتماعی، والدین مقتدر و کنترل کننده هستند، آنها تاکید دارند که فرزندان آنها باید از تعارض و مقابله با جمع اجتناب کنند، در بحث ها تسلیم آنها باشند و به بزرگتر ها احترام بگذارند و به طور کلی جلوی ایجاد مسائل بین فردی را بگیرند [۹، ۱۰، ۱۱، ۷]. در سال ۱۹۹۰، فیتزپاتریک و ریچی^۴، این مدل را تغییر دادند، به این صورت که گرایش مفهومی را، جهت گیری گفت و شنود^۵ و گرایش اجتماعی را جهت گیری همنوایی^۶ نامگذاری کردند [۷، ۱۰، ۱۱] در ادامه، این جهت گیری ها بررسی می شوند.

- جهت گیری گفت و شنود:

منظور از جهت گیری گفت و شنود این است که خانواده ها تا چه اندازه شرایطی را به وجود می آورند که در آن همه اعضا تشویق به تعامل و مشارکت آزادانه در بحث ها شوند. در خانواده ای که دارای گفت و شنود است، اعضای خانواده آزادانه، مکرر و به طور خودانگیخته با یکدیگر در تعامل هستند. آنها دامنه وسیعی از موضوعات را با صرف مدت زمان زیادی مورد بحث و تبادل نظر قرار می دهند و با هم فکری همدیگر، تصمیمات مربوطه را اخذ می کنند [۱۲، ۱۰].

ارتباط و الگوهای ارتباطی فرآیندی است که به وسیله آن اطلاعات و احساسات خود را از طریق پیام های کلامی و غیرکلامی با دیگران در میان می گذاریم. این توانایی موجب تقویت رابطه گرم و صمیمی ما با دیگران به ویژه اعضای خانواده می شود و سلامت روانی و اجتماعی ما را بیش از پیش فراهم نموده و به قطع روابط ناسالم ما منجر خواهد شد [۲، ۳] در تعریف ارتباط اینگونه بیان میدارد که: ارتباطات میان فردی یک تعامل گزینشی نظام مند منحصر به فرد و رو به پیشرفت است که سازنده شناخت طرفین از یکدیگر است و موجب خلق معانی مشترک در بین آن ها می شود.

جاسی (۱۳۶۸) [۴] در تعریف ارتباط می گوید، ارتباط عبارت است از: انتقال اطلاعات از یک منبع به منبع دیگر و درک آن توسط آن منبع، و چهار عامل در این عمل نقش فعال دارند که عبارتند از: فرستنده، دریافت کننده، مجاری ارتباط، و نمادها. میرکمالی (۱۳۸۰) [۵] در تعریف ارتباط می نویسد: ارتباط فرآیندی است اجتماعی که به وسیله آن، اطلاعات، افکار، عقاید و احساسات یک فرد یا گروه یا زبان یا رفتار مشترک به طرف دیگر انتقال داده می شود تا سبب تفاهم، هماهنگی و ادراک یا رفتار واحد بین گیرنده و فرستنده شوند

شاید بتوان "ارتباط" را در کلی ترین معنای خود، فرآیندی که مستلزم انتقال اطلاعات از یک فرستنده به گیرنده است، تعریف کرد. بنابراین، هر ارتباطی مستلزم عناصر ذیل است:

الف. فرستنده یا منبعی که عمل رمزگردانی را موجب می شود -
ب. پیام مورد انتقال - ج. مجرای خاص - د. دریافت کننده یا رمزگشا [۳].

بدون شک اگر زوجین در روش های ارتباطی مهارت داشته باشند، می توانند خیلی از مسائل زندگی را حل کنند و از زندگی لذت ببرند و سازگاری بیشتری داشته باشند. قرآن کتاب هدایت است [۶] و کارکرد اصلی اش هدایت مردمان به سوی کمال است. هر چند که این نقش به طور طبیعی در کسانی که خود اهل پرهیز هستند به سادگی و خوبی انجام می شود و زمینه و بستر بهتری برای اجرای آن در چنین افرادی است ولی این کارکرد قرآن و نیز سایر آموزه های دین اسلام ویژه مومنان نیست، زیرا قرآن و آموزه های اسلام برای هدایت عموم مردمان است. بنابراین در بهره گیری از آموزه های دینی و کتاب قرآن و اثر گذاری آن تفاوتی میان مسلمان و پرهیزگار و غیر مسلمان نیست. از این رو اگر قرآن در زندگی ما به خوبی اجرا شود دل های دیگران نیز به سوی قرآن کشیده می شود و قرآن بی هیچ هزینه اضافی در جهان گسترش می یابد؛ زیرا فطرت های سالم و پاک در همه جهان به سوی حق کشیده می شوند. و هم اینکه تمام جنبه های زندگی اجتماعی انسان را مورد

– جهت گیری همنوایی:

جهت گیری همنوایی به این معناست که ارتباطات خانواده تا چه حد، بر همسان بودن نگرش ها، ارزش ها و عقاید تاکید دارد. تعاملات، در خانواده هایی با همنوایی بالا، بر اجتناب از تعارض و وابستگی متقابل اعضای خانواده با هم تاکید دارد. ارتباطات بین دو نسل در این خانواده ها منعکس کننده حرف شنوی از والدین و دیگر بزرگسالان است [۱۲]. در این خانواده ها از فرزندان انتظار می رود تا مطابق میل والدینشان عمل کنند [۱۳]. [۱۲].

– انواع خانواده ها:

بر اساس ترکیب دو جهت گیری گفت و شنود و همنوایی، چهار نوع خانواده شکل می گیرند: خانواده های توافق کننده، کثرت گرا، محافظت کننده و بی قید [۷، ۱۰، ۱۱]

خانواده های توافق کننده^۷

این خانواده ها دارای گفت و شنود و همنوایی بالایی هستند [۱۴]، [۷، ۱۰، ۱۱] در این خانواده ها والدین معتقدند که باید سلسله مراتب را در خانواده حفظ کرد و از طرفی دیگر، آنها برای ارتباطات باز و ایده های فرزندانشان ارزش قائل اند. به عبارت دیگر، والدین در حالی که به شنیدن عقاید فرزندانشان علاقه مندند، اما خودشان را تصمیم گیرنده نهایی می دانند [۷، ۱۰]. فرزندان این خانواده ها یاد می گیرند که برای گفت و شنودهای خانواده ارزش قائل شوند و ارزش ها و عقاید والدین خود را بکار گیرند [۱۲].

خانواده های کثرت گرا^۸

در این خانواده ها، جهت گیری گفت و شنود بالا اما جهت گیری همنوایی پائین است [۷، ۱۰، ۱۱] مشخصه ارتباطات در این نوع خانواده ها، باز بودن و بحث نامحدود در مورد طیف وسیعی از موضوعات است [۱۱]. والدین، ضرورتی برای کنترل فرزندان یا تصمیم گیری در مورد آنها نمی بینند [۱۰، ۱۲، ۱۳]. فرزندان در فرایند تصمیم گیری خانواده دخیل هستند [۱۰] و ضمن احترام به دیدگاه های والدین، مستقل و خودمختارند [۱۲].

خانواده های حمایتگر، حفظ کننده^۹

دارای گفت و شنود کم و همنوایی بالایی می باشند [۷، ۱۰، ۱۱]. ارتباطات در این نوع خانواده ها به وسیله اطاعت از والدین مشخص می شود [۱۰]. تاکید این نوع خانواده بر اقتدار والدین [۱۱] و پیروی از مرجع قدرت است و به خردورزی، تفکر و

ارتباطات باز چندان اهمیتی داده نمی شود [۱۲، ۱۳]. معتقد هستند که باید برای خانواده تصمیم بگیرند و ضرورتی برای توضیح دادن درباره تصمیمات خود نمی بینند [۱۰، ۱۱، ۱۴]

خانواده های بی قید^{۱۰}

در هر دو بعد گفت و شنود و همنوایی پائین هستند [۷، ۱۰، ۱۱] میزان تعاملات بین اعضای خانواده کم است و معمولا در مورد موضوعات محدودی گفتگو می شود [۱۱، ۱۰، ۱۲، ۱۳] هر کدام از اعضای خانواده برای خود تصمیم می گیرند و والدین نسبت به تصمیمات فرزندانشان توجه کمی دارند [۱۰، ۱۴]

الف) الگوهای از تعامل و ارتباط سالم و مطلوب در مقایسه با آموزه های دین اسلام:

۱- مهارت احترام متقابل^{۱۱} همسران به یکدیگر:

مقصود ما از احترام، نگرشی است که در آن، همسران برای هم احترام بسیاری قائلند و یکدیگر را ارزشمند می دانند. افزون بر این، همسران علاقه مندند که این احترام را به زبان آورند و آن را به نوعی ابراز کنند. بنابراین، تعجب آور نیست که به هنگام بروز تمایل برای حل مشکلات مربوط به زوج، شاهد احترام هستیم. احترام در اصیل ترین شکل خود، به صورت توانایی گوش دادن و توجه به همسر، نشان داده می شود. روشن است که این توانایی ها، از نگرش صرف فراتر می روند و به ارزش گذاری فعالانه تبدیل می شود [۱۵]. امام صادق علیه السلام درباره احترام گذاشتن زن به شوهر می فرماید: هر زنی که به شوهرش احترام بگذارد و آزارش نرساند، خوش بخت و سعادتمند خواهد بود [۱۶]. همچنین ایشان درباره احترام گذاشتن مرد به زن می فرماید: مردی که همسری اختیار کرد، باید او را گرمی و محترم بشمارد. پیامبر گامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم نیز فرمود: هر کس به خانواده اش توهین کند، خوشی زندگی را از دست خواهد داد [۱۷]

۲- مهارت درک احسان^{۱۲} همسر (احسان ورزی و احسان شناسی) در مقابل ناسپاسی^{۱۳}:

سپاس گذاری، یک توانمندی درونی و شخصیتی است که در سه سطح توان عملی، توان گفتاری و توان قلبی، آشکار می شود. موفقیت خانواده و رضایت زناشویی، بستگی به کسب این توانمندی دارد و همسران باید برای به دست آوردن آن، تلاش کنند. اللهم ارزقنی زوجة... إن أحسنتُ شکرْتُ [۱۸]

خداوند! همسری روزی ام گردان که... اگر نیکی کردم، سپاس گوید. بنابراین این، یکی از اصول مهم در این زمینه، مهارت "

عذرپذیری - که ریشه در عفو و گذشت دارد - ، برخوردار باشد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله کسانی را که با مردم دشمنی می‌کنند و مردم نیز آنان را دوست نمی‌دارند، بدترین مردم می‌داند و بدتر از آنان را کسانی می‌داند که از هیچ لغزشی نمی‌گذرند و هیچ عذری را نمی‌پذیرند و هیچ اشتباهی را نمی‌بخشند [۲۰]۱۴. همچنین ایشان زنانی را که عذرپذیر نیستند، سرزنش می‌کند [۲۱]۱۵.

۶ - واکنش مناسب در موقعیت حضور - غیبت همسر:

از موقعیت‌های مهم زندگی، حضور و غیبت است. همسران، گاه در کنار یکدیگرند و گاه با هم نیستند که این، موجب پیدایش پدیده غیبت و حضور می‌گردد. مراد از غیبت، الزاماً مسافرت همسر نیست؛ منظور، نبود همسران با هم است. همچنین به نوعی، شامل چگونگی رفتار با همسر و غیر همسر نیز می‌گردد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بهترین زنان را کسی می‌داند که با همسر خود، اهل "خودنمایی" است و با بیگانه‌ها، در دژ مستحکم [۲۲]۱۶. چنین همسرانی در غیبت، حافظ امانت شوهرند و در حضور، خشم شوهر را فرو می‌نشانند و وی را به رضایت و آرامش می‌رسانند [۲۲]۱۷ و یاور وی در امور زندگی‌اند [۲۳]۱۸.

۷ - ایثار و فداکاری:

خانه، مرکز صفا و صمیمیت و انس است که در عین رعایت تکلیف، باید بر پایه ایثار و فداکاری اداره شود. در روابط همراه با ایثار، هرچه هست، صفا و گذشت، صمیمیت و اخلاص است. یکی از جنبه‌های ایثار و فداکاری، هم یاری و همکاری مرد با زن در کارهای خانه است. اگر مرد می‌خواهد در دل همسر خود محبت به وجود آورد، باید در خانه همکار او باشد. روزی حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم به خانه علی علیه السلام وارد شد. علی علیه السلام و فاطمه علیهما السلام را دید که به کمک یکدیگر با آسیاب دستی آرد می‌کنند. پیامبر فرمود: کدام یک خسته‌ترید؟ علی علیه السلام عرض کرد: فاطمه خسته‌تر است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم به او فرمود: برخیز، دخترم! فاطمه علیها السلام برخاست و پیامبر به جای او نشست و علی علیه السلام را در آرد کردن کمک کرد.

۸ - شناخت حقوق متقابل یکدیگر:

۸-۱- رفتار خوش و احترام به زن و تکریم شخصیت او: از مهمترین مسائل مطرح شده در یک الگوی ارتباطی سالم زناشویی این است که فرد با همسر خود رفتاری مناسب داشته باشد، با اخلاقی خوش با او رفتار کند و به او احترام گذارد. پیامبر

احسان‌شناسی" است. همسران باید به توانمندی لازم برای شناخت احسان همسر خود دست یابند. ناتوانی در احسان‌شناسی، ممکن است بر محبت احسان‌کننده، تأثیر عکس بر جای گذارد و جریان احسان را قطع کند که در نتیجه، آرام آرام، نیکی کردن، جای خود را به بدی کردن و محبت، جای خود را به نفرت خواهد داد. مجموعه این دو توانمندی (احسان‌ورزی و احسان‌شناسی)، وضعیت مطلوب و خوشایندی را برای زندگی به وجود می‌آورد و محبت و صمیمیت را میان همسران برقرار می‌سازد.

۳- مهارت درک و فهم متقابل دیدگاه همسر:

درک و فهم نیز فرآیند پیچیده‌ای است که همسران به وسیله آن اطلاعات متقاعدکننده و توضیح‌دهنده‌ای از یکدیگر کسب می‌کنند و شامل دانستن و درک هم دلانه آنچه همسر تجربه کرده است می‌باشد. می‌توان به همسران آموزش داد که هنگام پیدا شدن ابهام، از فرد توضیح بخواهد. آنان به چارچوب‌های داور ی یکدیگر، مشروعیت می‌بخشند در حالیکه زن و شوهر در دو خانواده و دو فرهنگ جداگانه پرورش یافته‌اند، پس اندیشه‌ها، سلیقه‌ها، طرز تلقی و برداشت‌های متفاوتی دارند. بدین ترتیب، در هر مسئله‌ای می‌تواند اختلاف نظرهایی وجود داشته باشد. در این اختلاف نظرهاست که هر یک، شیوه‌ای را برمی‌گزینند و چون به توافق نمی‌رسند، می‌گویند که همسر مرا درک نمی‌کند که این سبب پیدایش انفجاری در زندگی خانوادگی است. در صورتی که اگر بکوشند یکدیگر را بشناسند و از علاقه‌ها و اندیشه‌های هم آگاه شوند، بی‌گمان، به موفقیت‌ها و توافق‌هایی دست می‌یابند [۱۹].

۴- مهارت عفو کردن:

برخی کارهای می‌توانند تسهیل‌کننده عفو و گذشت در برابر خطای همسر باشند که در زیر به برخی از آنها اشاره خواهیم کرد:

۴-۱- انتقام نگرفتن

۴-۲- مهار خشم

۴-۳- شکیبایی

۴-۴- ارزیابی خردمندانه‌ی موقعیت

۵ - مهارت عذر خواهی کردن و عذر پذیر بودن:

بازگرداندن صفا و صمیمیت به خانواده و نجات دادن زندگی از نابودی ارزش عذرخواهی را دارد. عذرخواهی، شجاعت و شهامت می‌خواهد و خانواده‌ای موفق است که از توان شجاعت برای عذرخواهی برخوردار باشد. البته طرف مقابل نیز باید از ویژگی

اکرم صلی الله علیه وآله وسلم در این باره می فرماید: من اتخذ زوجة فليكر مها؛ کسی که زنی را به همسری برمی گزیند، بر وی واجب است که او را احترام کند.

۲-۸- ابراز محبت و ایجاد فضای گرم در خانواده:

توجه به عواطف و احساسات زن، ابراز محبت و علاقه به او، مساعد کردن شرایط خانه برای آرامش و آسایش او و توجه به این نیاز طبیعی، از عوامل مهم و تاثیرگذاری است که هر مردی باید به آن توجه کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: قول الرجل للمريه اني احبك لا يذهب من قلبها ابداً؛ [۲۵] اگر مردی به همسرش ابراز محبت کند و به او بگوید تو را دوست دارم، این سخن هرگز از قلب زن خارج نخواهد شد.

۳-۸- رعایت عدالت و ضایع نکردن حق او:

از عوامل مهم در ارتباط سالم با همسر در مورد همسر، رعایت عدالت و خودداری از تضییع حقوق اوست. پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: ملعون ملعون من ضيع من يعول [۲۶]؛ لعنت شود، کسی که ضایع کند (حقوق) عائله اش را.

۴-۸- پاکیزگی و نظافت:

امام هشتم، علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود: ان التهبه مما يزيد في عفة النساء... [۲۵]؛ زینت کردن مرد و خود را پاک و آماده ساختن، از اموری است که به پاکی و عفت زن، کمک زیادی می کند. حسن بن جهم وقتی می بیند امام کاظم علیه السلام محاسن خود را حنا بسته است شگفت زده می شود. از این رو، با کمال شگفتی می پرسد: پسر پیامبر! قربانت شوم، خضاب کرده ای؟ امام فرمود: آری، زینت و خودآرایی مرد، موجب افزایش عفت و پاکدامنی زن می شود؛ زیرا زن به شوهر آراسته خود نگاه می کند و به دیگران چشم نیاز نمی دوزد. چه بسا زن هایی که در اثر بی توجهی شوهرشان به پاکیزگی، به ناپاکی و بی عفتی می افتادند! افزون بر این، مگر تو دوست داری همسرت ژولیده و کنیف باشد؟ پاسخ داد: نه فرمود: زن هم چنین است. پاکیزگی و خوش بو کردن بدن و کوتاه کردن مو، از اخلاق پیامبران است. بنابراین، مرد باید برای همسر خود پاکیزه و آراسته باشد تا مهرش در دل او پایدار بماند. رعایت این نکته، به ویژه در جوامع امروزی ضروری است، زیرا وسوسه ها بسیار و عوامل گمراهی و انحراف زیادند. فضاهای باز اجتماعی با وجود همه جنبه های مثبت، میل به تنوع طلبی را در افراد افزایش می دهد و افراد دون همت و سست ایمان را وامی دارد که در مواردی، در برابر وسوسه های ناپسند تسلیم شوند [۲۷]

۹ - کسب مهارت در حل مشکلات:

یکی از عوامل مهم آسیب پذیری خانواده، نبود شناخت و آگاهی است. بنابراین، آموختن دانش های لازم در زمینه مقابله ی راه

حل مدار میتواند به افزوده شدن سطح آگاهی و شناخت همسران، کمک کند. بدیهی است پس از کسب آگاهی های لازم در روابط زناشویی و شناخت مشکلات که ممکن است در این رابطه پدید آید و فراگیری راه حل های معقول و منطقی برای رفع مشکلات، زندگی از پایداری لازم برخوردار خواهد شد.

۱۰ - کمک گرفتن از مراکز و افراد باتجربه و خیرخواه:

از دیگر عوامل مفید در ایجاد روابط سالم بین همسران، مراجعه به مراکز مشاوره و درخواست کمک از افرادی است که در زمینه خانواده دارای تخصص و تعهد باشند. در منابع اسلامی به موضوع مشاوره خواستن از دیگران بسیار سفارش شده است. رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم می فرماید: مشاوره العاقل الناصح، یمن و رشد و توفیق من الله عزوجل؛ [۲۸] مشورت کردن با عاقل خیرخواه، برکت، رشد و توفیقی از جانب خداوند عزوجل است. یکی از راه های کاستن احتمال خطر در امور زندگی، مشاوره خواستن از افراد صاحب نظر و باتجربه است؛ زیرا با روش آموزش و خطا با مسائل زندگی روبه رو شدن، بسیار خطر آفرین است. امام صادق علیه السلام فرمود: شخصی از پیامبر اکر صلی الله علیه وآله وسلم پرسید: حزم و دوراندیشی در امور چیست؟ پیامبر فرمود: مشاوره با صاحبان رأی و پیروی کردن از نظر آنها [۲۹].

۱۱ - کمک به رشد و تکامل یکدیگر

زن و شوهر وظایفشان تنها به داشتن روابط همسری و اداره خانه و زندگی خلاصه نمی شود بلکه ایشان باید در جنبه های اخلاقی، تربیتی و سازندگی یکدیگر نیز تلاش کنند و موجبات رشد و تکامل یکدیگر را فراهم نمایند و موجب ترقی هم شوند چون یکی از اهداف ازدواج همین مسئله تکمیل و تکامل است. خانواده های متعالی علاوه بر روابط زناشویی در صدد رشد و ارتقای سطح فکری و آگاهی نسبت به مسائل خود نیز می کوشند در این خانواده محیط خانه محلی برای عروج و سلوک و تکامل زن و مرد است که تبدیل به مدرسه ای است هم سازنده و هم ارزنده، پدران و مادران توجه دارند که تکوین شخصیت در محیط خانواده صورت می گیرد هیچگاه از این مسئله مهم کوتاهی نمی کنند تا مصداق این آیه نباشند که خداوند فرموده اند: قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ [۶]؛ بگو: «زیانکاران واقعی آنانند که سرمایه وجود خویش و بستگانشان را در روز قیامت از دست داده اند! آگاه باشید زیان آشکار همین است!

ضرورت داشته باشد بهترین عامل برای استحکام و بقای آن برانگیختن عواطف متقابل افراد خانواده نسبت به یکدیگر است. اسلام با درک واقعیت های زندگی انسان، و توجه به نیازهای روانی او بر کارکرد عاطفه در خانواده تأکید کرده است و می فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» [۶] از نشانه های خداوند این است از جنس خودتان همسرانی برای شما آفرید تا در کنار آن ها آرامش بیابید و در میان شما مودت و رحمت آفرید، در این نشانه هایی است برای افرادی که تفکر می کنند .

۱۴- مشارکت عمیق و همه جانبه

همسران متعالی در شدايد و مشکلات زندگی همان احساسات و قدرت عاطفی را نشان می دهند که در شرایط معمولی زندگی نشان می دهد زن و شوهری که احساسات خوب و پاکی نسبت به هم نشان می دهند حتما وقتی هم به تنگنای زندگی می رسند در کنار هم خواهند بود قرآن کریم می فرماید: «لقد خلقنا الانسان فی کبد» [۶] انسان در رنج و سختی آفریده شد اگر حتی موفق ترین و متمتع ترین خانواده ها را در نظر بگیریم نقطه های کوری در زندگی شان وجود دارد سختی و آسانی در زندگی انسان با هم تلفیق شده است ان مع العسر يسرا [۶] با هر سختی آسانی همراه است. از دل سختی ها کوره مذاب زندگی آسانی پدید می آید نه اینکه سختی بگذرد بعد آسانی آید زندگی تمام انسانها با فراز و نشیب همراه است اما در خانواده های متعالی سعی می کنند در مواقع حوادث انتظارات منطقی تر را در پیش بگیرند و زندگی راحتی را بگذرانند لذا در این خانواده ها ممکن است مشکلاتی وجود داشته باشد از قبیل مشکلات ازدواج، مشکلات مادی و مصائب زندگی اما آنها کسانی هستند که همیشه در تمامی این مسائل با همسر خود احساس مشارکت و سهیم بودن دارند از آنان بر پایه همین احساس روحیه ای مناسب با تمام دوره ها دارند. در حقیقت اینها برای دستیابی به امنیت و آرامش در تمامی کارها با یکدیگر مشارکت دارند و سعی می کنند در تمامی لحظات و مراحل زندگی از حمایت هم دست بر ندارند اینها با تقسیم کار و زندگی در تمامی قسمت ها سهیم هستند آنان بانظم و تربیت در رعایت و ظایف خود کارها را سریعتر پیش می برند و اینگونه نیست که در کارها از هم جدا باشند بلکه در هر مرحله از عمل یار و یاور یکدیگرند...

قرآن کریم به منظور بهتر شدن کارها دستور به مشورت و همکاری با یکدیگر می دهد و می فرماید: «وَأْمُرْهُمْ شُورًا يَبْتَلِئَهُمْ» [۶] با درجای دیگری می فرماید: «وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى» [۶]

در خانواده های متعالی نه تنها افراد تکلیفشان این است که به دوزخ کشانده نشوند بلکه وظیفه دارند دیگر اعضای خانواده را نیز از سقوط در مرحله هولناک وید بختی حفظ کنند چنانکه خداوند می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ» [۶] ای کسانی که ایمان آورده اید خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسانها و سنگهاست نگه دارید.

۱۲- حاکمیت منطقی

تعادل در زندگی مشترک هنگامی به وجود می آید که روابط متقابل بر پایه های عقلانی استوار باشد آدمی به دلیل حب نفس (خود دوستی) پیوسته به منافع شخصی گرایش دارد و سیاست کسب منفعت و دفع ضرر را برای روشهای دیگر ترجیح می دهد چنین نگرشی در دوران مجرد تا حدودی عملی و امکان پذیر است ولی در زندگی مشترک، به دلیل پیدایش روابط و مناسبات جدید سلیقه های شخصی زن و شوهر در تقابل با یکدیگر قرار می گیرد چون هر یک از دریچه منفعت شخصی به زندگی می نگرند و ترجیحات او از نوع نفسانی است تا عقلانی.

عقل نماینده خدا در مملکت وجود آدمی است در اصول کافی آمده است خداوند اول عقل را آفرید و چون گفت پیش آی پیش آمد و چون گفت پس رو پس رفت این روایت نشانگر آنست که عقل نیالوده تابع فرمان الهی است و در باره ماهیت عقل روایت شده «ما عبد به الرحمن»؛ عقل آن چیزی است که بواسطه آن خداوند رحمان عبادت می شود و پرستش می گردد عقل سلیم همان را می خواهد که شارع مقدس می خواهد و همان را حکم می کند که شارع مقدس حکم می کند این یعنی عقلانیت عین دیانت است و دیانت عین عقلانیت.

۱۳- تبادل عاطفی

یکی از کارکردهای مهم نهاد خانواده تبادل عاطفی است نیازهای عاطفی را می توان یکی از ضروری ترین نیازهایی دانست که از آغاز زندگی بشر با انسان همراه است بی شک هیچ انسانی را نمی توان یافت که از محبت گریزان باشد و خود را از مهر و محبت دیگران بی نیاز بداند. و اصولا یکی از عوامل مهمی که انسان را به ازدواج و تشکیل خانواده سوق می دهد همین نیاز به عاطفه و همراهی دیگران است پیدایش رابطه عاطفی میان زن و مرد است که آن دو را دلسوز و یار و حامی یکدیگر قرار می دهد به گونه ای که به جرأت می توان گفت «نیرومند ترین عامل دوام و رشد خانواده عاطفه و محبت اعضای خانواده به یکدیگر است بنابراین به حکم عقل، اگر زندگی خانوادگی

ب) الگوهای روابط و تعامل ناسالم (دافعه های ارتباطی):

اساس روابط ناسالم، تحقیر شخصیت طرفین است. در چنین روابطی تفهیم و تفاهم، دشوار و ارتباط، بیشتر فیزیکی است تا قلبی و احساسی. هر یک در لاک خود فرو رفته اند و برای حل معضلات خود تلاش می کنند. در این حالت ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر، رو به ضعف می نهد و گفت و گوها یک سویه و بسته است. روابطی که بر اساس همدلی نباشد، مخرب است. طرفین رابطه، آمادگی پذیرش نظریات یکدیگر را ندارند و همین نپذیرفتن سخنان یکدیگر، به از میان رفتن درک و تفاهم می انجامد و سرانجام، ناسازگاری را در پی خواهد داشت. گاهی این تعارض ها موجب درگیریهای لفظی شدیدی می شود و همین پرخاشگری ها، اختلال های شدید روانی ایجاد می کند. این رابطه نامناسب میان همسران، به دیگر اعضای خانواده، یعنی فرزندان نیز منتقل می شود و تأثیر نامطلوبی در شبکه ارتباطی و رفتاری آنان بر جای می گذارد. بررسی آشکار کرده است که در این گونه خانواده ها، ناراضیاتی ها و برخوردهای نامناسب و ناسالم، بیماریهای جسمی، افسردگی ها، اضطراب ها و کاهش سلامت روانی را پدید می آورد، به گونه ای که بسیاری از فرزندان این خانواده ها، اعتماد به نفس کمتری دارند و با احساس تنهایی و بی تفاوتی، شکست های خود را به دیگران ربط می دهند و همراه با ناکامی و افت تحصیلی روبه رو می شوند [۳۰].

۱- بدی کردن به همسر:

در اسلام، آزار رسانی، به دلیل این که تجاوز به حقوق دیگران است، نکوهیده و ممنوع شمرده شده است. در مقابل، رعایت حقوق دیگران و دوری از آزار رساندن به آنان، بارزترین نشانه پیروی از اسلام است. اهمیت این ویژگی، تا آن جاست که بدون آن، نمی توان کسی را مسلمان نامید. پیامبر صلی الله علیه و آله تصریح می کند که: مسلمان، کسی است که مسلمانان، ازدست و زبان او در امان باشند [۳۱، ۳۲، ۳۳] آزار رساندن به همسر، به دلیل این که حقوق بیشتری بر انسان دارد، خطرناک تر توصیف شده است. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می فرماید:

أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ بَرِيئَانِ مِمَّنْ أَضَرَ بِامْرَأَةٍ حَتَّى تَخْتَلِعَ مِنْهُ [۳۴].

بدانید که خداوند و پیامبر او، از مردی که به زنش زبان وارد می سازد تا جایی که زن حاضر شود چیزی به او بدهد و طلاقش را بگیرد، بیزارند.

یا در حدیث دیگری می فرماید:

أَيُّمَا امْرَأَةً آذَنْتَ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا، لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا صِرْفًا وَ لَا عَدْلًا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ، وَ إِنْ صَامَتْ نَهَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ اعْتَقَتِ الرَّقَابَ وَ حَمَلَتْ عَلَى جِنَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَ كَانَتْ فِي أَوَّلِ مَنْ يَرِدُ النَّارَ، وَ كَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا [۳۱، ۳۵].

هر زنی که با زبان خود، شوهرش را آزار دهد، خداوند، از او هیچ توبه و فدیهای و هیچ عمل نیکی را نمی پذیرد - تا آن که شوهرش را راضی کند - ، گرچه روزها را روزه بگیرد و شبها را عبادت کند و بندها آزاد کند. او جزو نخستین کسانی است که به آتش در می آیند. همچنین است مرد، اگر به زنش ستم کند. بد رفتاری و آزار رساندن به همسر، موجبات ناراحتی، کدورت و ناخشنودی همسر را فراهم می کند. این می تواند بغض و نفرت را میان همسران به وجود می آورد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در این باره می فرماید: جُبِلَتْ الْقُلُوبُ عَلَى... بَعْضِ مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهَا [۳۶].

قلبها بر... دشمنی با کسی که به آن بدی کند، سرشته شده اند. در این کلام شریف، به عنوان یک قاعده کلی تصریح شده که بدی کردن، عامل برانگیختن بغض و نفرت است. لذا آزار همسر، محبت و صمیمیت را از بین می برد و زمینه نفرت و دشمنی را فراهم می سازد [۳۵] و اعضای خانواده به جای آرزوی سلامتی، آرزوی مرگ وی را خواهند داشت [۳۵]. بدیهی است با چنین وضعیتی نمی توان زندگی آرام، گرم و بادوامی را انتظار داشت.

۲- الگوی نادرست تعامل در غیبت و حضور همسر

در روایاتی که به این موضوع پرداخته اند، تعبیرات متفاوتی یافت می شوند که در مجموع، تبیین کننده این موضوع اند. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بدترین زنان را کسی می داند که در غیبت همسر، اهل «خودآرایی» است و در حضور او، خود را در «حصن» قرار داده و از او منع می کند. [۲۲] در حقیقت، به تعبیر ایشان در روایت دیگری، این گروه در تعامل با همسر، گویا خود را در دژ قرار می دهند و در تعامل با نامحرم، بی دژ و حصار بوده، بدین سان، خود را به هلاکت می اندازند [۲۲]. بدیهی است که مراد، نه دژ فیزیکی، بلکه دژ رفتاری است. گاه، شیوه رفتار، دژی در برابر نامحرم و بیگانه است و گاه، برعکس از منظری دیگر، پیامبر صلی الله علیه و آله در توصیف این الگو، تصریح می کند که این گروه، در حضور شوهر، مایه چشم روشنی وی نیستند و در نبود وی، نمی توان به آنها اطمینان کرد [۲۲]. همچنین دیدن آنها انسان را بدحال و ناخرسند می سازد و با زبان خود همسرشان می آزارند و در نبود همسر، امین ناموس و مال وی نیستند [۳۷، ۳۸، ۳۹].

۳- خیانت به همسر

همسران، در همه ابعاد وجودی‌شان (دیداری، شنیداری، گفتاری، بویایی، قلبی و بدنی)، حریم و قلمروی دارند که ورود جنسی به آن برای هیچ کس جز همسر، جایز نیست^{۳۲}. در برخی روایات، به این اصل تصریح شده و پاره‌ای از مصادیق آن نیز برشمرده شده است. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: كُلُّ ابْنِ آدَمَ لَهُ حَظُّهُ مِنَ الزَّوْجَةِ؛ فَزِنَا الْعَبْيَيْنِ النَّظَرُ، وَ زِنَا الْيَدَيْنِ الْبَطْشُ، وَ زِنَا الرَّجُلَيْنِ الْمَشْيُ، وَ زِنَا الْفَمِّ الْقُبْلُ، وَ الْقَلْبُ يَهْوِي وَ يَتَمَتَّى، وَ يُصَدِّقُ ذَلِكَ أَوْ يُكَذِّبُهُ الْفَرْجُ.^[۳۲، ۴۰]

هر یک از فرزندان آدم، بهره‌ای از زنا دارد. زنا، چشمان، نگاه (حرام) است و زنا، دست، تجاوز و زنا، پاها، رفتن [به مکان‌های حرام] و زنا، دهان، بوسیدن (نامحرم) است و قلب، عاشق می‌شود و آرزو می‌کند و فرج (شرمگاه)، آن را تصدیق یا تکذیب می‌کند.

اقسام خیانت بعنوان الگوهای مخرب تعامل زناشویی در زیر به اختصار بیان میگردد:

۳-۱- خیانت دیداری: نگاه کردن و داشتن پوشش نامناسب برای غیر همسر؛

۳-۲- خیانت گفتاری - شنیداری: گفتگوی تحریک‌کننده از طریق آهنگ کلام یا موضوع سخن با نامحرم و شنیدن آن؛

۳-۳- خیانت لمسی: دست دادن، بوسیدن و تماس بدنی غیر سکس؛

۳-۴- خیانت قدمی: حرکت و اقدام برای تحقق انواع دیگر خیانت؛

۳-۵- خیانت بویایی: استفاده از بوی خوش برای نامحرم؛

۳-۶- خیانت قلبی: عاشق شدن و دل‌بستن به غیر همسر؛

۳-۷- خیانت سکسی.

بحث و نتیجه گیری

انسان به برقراری ارتباط با اطرافیان نیاز دارد و هیچ گاه مایل به ترک این روابط نیست و در هر مرحله‌ای از رشد، این رابطه به گونه‌ای ویژه نمایان می‌شود. در برخی مراحل خواهان گونه‌ای از روابط و رشد بیشتر، در پی برقراری رابطه دیگرگون با دیگران است. به طور کلی، شکل روابط انسان با دیگران را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: روابط فیزیکی یا جسمانی، روابط اجتماعی و روابط عاطفی. مهمترین و اثرگذارین روابط در زندگی، رابطه‌ای است که زن و شوهر با یکدیگر برقرار میکنند. و صحت این نوع روابط به خودی خودی تاثیر بسزائی در رشد و شکوفایی افراد و به تبع آن شکوفایی جامعه دارد. در روابط سالم و صحیح، طرفین در مبادله اطلاعات و احساسات، در فضایی مناسب مشارکت می‌کنند، با یکدیگر هماهنگی دارند و در این ارتباط،

هر دو، ارزش بالایی برای خود در نظر می‌گیرند. از دیدگاه اسلام، ارتباطی سالم است که بر پایه تکریم شخصیت و عزت نفس و احترام متقابل افراد انسانی استوار باشد. روابطی که بر این اساس پایه‌گذاری شود، افراد را در برابر انحراف‌ها ایمن می‌کند، چنان که امیر مؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید: من کرمتم علیه نفسه هانت علیه شهوته^[۴۱]؛ کسی که از کرامت نفس برخوردار شد، شهوات نفسانی در نظرش خوار و ناچیز می‌آید. اساس روابط ناسالم، تحقیر شخصیت طرفین است. در چنین روابطی تفهیم و تفاهم، دشوار و ارتباط، بیشتر فیزیکی است تا قلبی و احساسی. هر یک در لاک خود فرو رفته‌اند و برای حل معضلات خود تلاش می‌کنند. در این حالت ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر، رو به ضعف می‌نهد و گفت و گوها یک سویه و بسته است. روابطی که بر اساس همدلی نباشد، مخرب است. طرفین رابطه، آمادگی پذیرش نظرهای یکدیگر را ندارند و همین نپذیرفتن سخنان یکدیگر، به از میان رفتن درک و تفاهم می‌انجامد و سرانجام، ناسازگاری را در پی خواهد داشت. گاهی این تعارض‌ها موجب درگیری‌های لفظی شدیدی می‌شود و همین پرخاشگری‌ها، اختلال‌های شدید روانی ایجاد می‌کند. این رابطه نامناسب میان والدین، به دیگر اعضای خانواده، یعنی فرزندان نیز منتقل می‌شود و تاثیر نامطلوبی در شبکه ارتباطی و رفتاری آنان بر جای می‌گذارد. بررسی آشکار کرده است که در این گونه خانواده‌ها، نارضایتی‌ها و برخوردهای نامناسب و ناسالم، بیماریهای جسمی، افسردگی‌ها، اضطراب‌ها و کاهش سلامت روانی را پدید می‌آورد، به گونه‌ای که بسیاری از فرزندان این خانواده‌ها، اعتماد به نفس کمتری دارند و با احساس تنهایی و بی‌تفاوتی، شکست‌های خود را به دیگران ربط می‌دهند و همراه با ناکامی و افت تحصیلی روبه‌رو می‌شوند^[۳۰].

از تاثیرات روابط سالم و صحیح در خانواده میتوان به این موارد اشاره کرد: الف) ایجاد آرامش روانی در خانواده؛ همسران در زندگی خانوادگی، وسیله انس و آرامش یکدیگرند و آمیزش آنها با یکدیگر، مصداق کامل لذت حلال و مشروع است. قرآن مجید درباره ویژگی بشر نخستین می‌فرماید: هو الذی خلقکم من نفس واحدة و جعل منها زوجها لیسکن الیه^[۶، ۳۴] خدا کسی است که شما را از یک تن آفرید و همسرش را از جنس خودش آفرید، تا بدو آرام گیرد. یکی از اهداف ازدواج و ایجاد روابط زناشویی، رسیدن به انس و آرامش و بهره‌گیری از یکدیگر است. برای این که بهره‌گیری‌ها و لذت‌های زناشویی و آرامش حاصل از آن تداوم یابد، باید روابط، سالم تر و عمیق تر شود. ب) ارضای نیاز روحی - روان؛ انسان، نیازهای زیادی دارد که از راه‌های صحیح و معقول ارضا شوند، مانند: نیاز به محبت، ارضای غریزه

جنسی، دوست داشتن دیگران و دوست داشته شدن به وسیله دیگران و داشتن تکیه گاهی مطمئن در کوران حوادث. همه این نیازها در یک رابطه سالم و صمیمی ارضا می شوند. در روابط سالم، نیاز به محبت ورزیدن به دیگران و محبت دیدن از دیگران ارضا می شود. ج) کاهش اختلاف های خانوادگی؛ خانواده هایی که روابط سالم بر آنها حاکم است، زمینه ها و انگیزه های ایجاد کننده اختلاف را می خشکانند تا اختلافی میان آنها به وجود نیاید. همسران در این خانواده ها با هم حسن سلوک و تدبیر دارند و رفتارشان پسندیده است و در نهایت گرمی است. د) کاهش طلاق؛ ه) رشد فکری، دینی و فرهنگی خانواده؛ یکی دیگر از آثار روابط سالم همسران، تعالی و تکامل یکدیگر است. هر مرد و زنی همان گونه که با ازدواج، زوج خود را پیدا می کند و به تکامل می رسد، در جنبه فکری، دینی و اخلاقی هم باید به رشد و تکامل برسد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم درباره ازدواج فرمود: من تزوج فقد أحرز نصف دینه، فلیتق الله فی النصف الباقی [۴۲] هر کس ازدواج کند، نیمی از دینش را باز یافته است، پس باید نسبت به نیم دیگر، تقوای الهی را رعایت کند. ی) کاهش ناهنجاری ها؛ از دیگر آثار روابط سالم و سازنده همسران، کاهش ناهنجاری های اجتماعی است. آماده ساختن افراد برای ایفای نقش ها و مسئولیت های خانوادگی امر تازه ای نیست. از آن رو که انسان ها درباره رشد بشر و زندگی خانوادگی دانش درونی ندارند، باید آن را از جایی بیاموزند. این یادگیری ها نه تنها می توانند از بروز آسیب های درون خانواده پیش گیری کنند، بلکه ممکن است سبب ارتقای کیفیت زندگی خانوادگی شوند.

چنانچه مشاهده میگردد اسلام با ظرافت بسیار تمام جنبه های زندگی را در تعامل زوجین مورد بررسی قرار داده و در همه ی زمینه های زندگی زناشویی مهارتهای لازم را توصیه میکند. در واقع می توان نتیجه گرفت که اثرگذاری دین بر ارتباطات زوجین، به ماهیت و حقیقت دین بر می گردد، زیرا دین یک نیروی روان شناختی است که می تواند روی نتایج زندگی انسانی تأثیر گذارد. دین یک سیستم اعتقادی سازمان یافته است که شامل ارزش های اخلاقی و معنوی، آیین ها، عبادت های دسته جمعی، اعتقاد به خداوند و یا یک نیروی بالاتر، کتاب ها و آموزه های آسمانی است. اصل و اساس اسلام، توحید و یگانگی خداوند متعال است. اعتقاد به یگانگی و قدرت بی نهایت و اراده مؤثر او که فوق همه اراده هاست به یکپارچگی و انسجام شخصیت زوجین کمک می کند. وقتی همسری معتقد باشد به اینکه تمام رویدادها و حوادث از سوی خداست، رزق به دست اوست، مصلحت و خیر امور توسط او رقم می خورد، در برابر بسیاری از حوادث زندگی که موجب فشارهای روانی شده، مانع

از برقراری ارتباط سازنده متقابل می شود، مقاومت می کند و با توکل بر خداوند، صبوری، مدارا، بخشش، تقوا ورزیدن، قناعت ورزی، رعایت حقوق متقابل همدیگر و تدبیر صحیح برای حل مشکلات، اقدام می کند و به سرزنش و مقصر دانستن دیگری یا جلوگیری از ارتباط برقرار کردن نمی پردازد. برای مثال، اسلام دستور مهر و محبت به زوجین می دهد، و بیان می کند که با همسران خود مهربان باشید و دل هاشان را شاد کنید تا با شما زندگی کنند. آنان را به کاری مجبور نسازید، خشم آنها را برنیاورید. برای اسلام مهم است که زوجین ادراک متقابل از همدیگر داشته باشند، از این رو، بیان می کند که هیچ کس از شما ایمان نیاورده است تا هنگامی که آن چیزی را برای برادرش، دوست بدارد که برای خودش دوست دارد. دوست داشتن امری برای فرد مقابل از زاویه دید شخص، سبب می شود که ادراک متقابل حاصل شده و همین امر عاملی برای افزایش ارتباط سازنده متقابل می شود. اعتقادات مذهبی و باورهای دین اسلام، به زندگی و جزئیات آن معنا و مفهوم می بخشد، از این رو زندگی و عناصر مربوط به آن رنگ تقدس و دینی به خود می گیرد. برای مثال، ازدواج در فرهنگ دینی فقط ارضای تمایلات جنسی و غریزی نیست، بلکه عبادتی است که در پرتو آن انسان، به تعالی و قرب الهی نائل خواهد شد. آنچه در قرآن و روایات از این عبادت نقل شده حکایت از آن دارد که ازدواج یکی از آیات الهی است که خداوند سکونت انسان را در آن قرار داده، خود مؤدت را بین زوجین برقرار کرده و تا جایی این عبادت را متعالی می شمارد که حتی ارزش و فضیلت نماز که ستون دین معرفی شده، به وسیله ازدواج افزایش می یابد. از سوی دیگر، التزام عملی به وظایف دینی و اخلاقی از سوی زوجین پایبند به مذهب می تواند در چگونگی الگوی ارتباطی آنها تأثیر مهمی داشته باشد؛ بدین صورت که زوجین مؤمن خود را موظف به انجام دستورات دینی و اخلاقی دانسته و اعتقاد دارند که در صورت انجام دادن تکالیفشان به خدای خویش نزدیک تر شده، رحمت او را به سمت خود جذب می کنند، و در صورت انجام ندادن و سرکشی کردن از وظایفشان از خدای خویش دور شده، زمینه غضب او را فراهم می کنند. ارتباط سازنده متقابل، نشان از وحدت زوجین در تعامل با همدیگر دارد. زن و شوهر با کمک همدیگر برای رفع مشکلات و عیب پوشی همدیگر تلاش دارند، به سرزنش یا تحقیر و ملامت یکدیگر نمی پردازند، از هم گله و شکایت نمی کنند و در تعامل با همدیگر برای حل مسائل، مشارکت دارند. اسلام تعبیر زیبایی از این نوع تعامل زوجین دارد. به نظر می رسد تعبیر اسلام از این تعامل، لباس بودن زوجین برای همدیگر است. (بقره: ۱۸۷). بنابراین، تحقیر یا

و پیش از آن کفشش را به زمین بزند و سرفه کند تا خانواده را از آمدن خبر دهد [۴۳] حقیقت این است که میان احساس احترام و کرامت فرد به ابتلا به انحراف های اخلاقی، رابطه معکوس وجود دارد. این قاعده کلی در مورد همسران هم صادق است. به همان اندازه که زوجین منزلت و احترام یکدیگر را رعایت می کنند، از آلودگی ها و لغزش ها فاصله می گیرند و به نسبتی که خود را نزد همسر خود بی ارزش احساس کنند، در وادی انحرافات گرفتار می شوند و پاکی و صفای خود را از دست می دهند و احترام را بیرون از فضای خانواده جست و جو می کنند.

ج: استقبال از شوهر و بدرقه او :

یکی از نمودهای احترام زن به شوهرش، استقبال هنگام ورود به منزل و بدرقه او هنگام خروج از منزل است. هنگامی که خانم خانه با چهره ای خندان در را به روی مرد می گشاید، اثر نیکویی بر روان مرد خواهد گذاشت. شاید مرد بیرون از خانه با ده ها مشکل روبه رو بوده و با روحی پژمرده و تنی خسته وارد خانه شده است در این حال، با پیشواز رفتن همسر با چهره ای باطراوت و باصفا، روح تازه ای در کالبد خسته او می دم و دلش را آرام می بخشد. ممکن خانم ها از این سخن تعجب کنند و بگویند: چه پیشنهاد عجیبی! زن به استقبال شوهر برود و خوش آمد بگوید! بیگانه و غریبه نیست تا نیاز به استقبال و خوش آمد داشته باشد. شاید هم گفته شود چون با هم مانوس و صمیمی هستیم، انتظار احترام ندارد ولی باید گفت چنین نیست و از شما بیشتر از دیگران انتظار احترام دارد. اگر به او احترام نگذاشتید و سکوت کرد، دلیل آن نیست که توقع احترام ندارد، بلکه برای رعایت حال شما، از خواسته درونی خویش چشم پوشی کرده است [۴۴]. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: وظیفه زن این است که تا در خانه پیشو از شوهر برود و به وی خوش آمد بگوید [۴۵]

بدی نکردن به همسر:

آموزه های اسلامی، به خوبی نشان می دهند که از منظر اسلام، هر کاری که به نوعی موجب آزار و ناراحتی مسلمانی شود، ممنوع است. در روایات، از اموری همانند: ترساندن [۳۵]، نگاه آزاردهنده، شوخی آزاردهنده، سخن آزار دهنده [۳۵]، نجوای آزاردهنده [۳۵]، آزردهن با کارهای بیپوده [۳۵]، بوی آزاردهنده و حتی عبادت آزاردهنده به عنوان مصادیق آزار، تصریح شده است. بی تردید، مصداق ها به این موارد، محدود نمی شوند. آنچه مهم است این که همسران باید با شناخت درست موارد آزار و روحیات طرفین، در کاهش آزار اقدام نمایند. گاه، ناآگاهی از آزارنده بودن برخی کارها موجب ناراحتی همسر می گردد.

سرزنش همسر به هیچ وجه جایز نیست. همچنین اسلام تمسخر و استهزا را نهی فرموده است.

برخی توصیه ها و اقدامات کاربردی برای مشاوران خانواده :

آموزش رعایت احترام متقابل به همسران:

الف: خواندن همسر به نام مناسب و شایسته شأن او :

نام هر فرد بیانگر شخصیت اوست به ویژه اگر نام زیبا و بامعنایی داشته باشد. هر کس دوست دارد به نام مورد علاقه و کامل او را صدا بزنند. خانم ها بیشتر به این موضوع حساسیت نشان می دهند. از این رو هر فردی باید همسر خود را با نامی صدا بزند که مورد علاقه اوست. این عمل، در شخصیت دادن به همسر، بسیار مؤثر است و سبب ایجاد عشق و محبت می شود. برخی همسران از به کار بردن پسوند یا پیشوند مناسبی همراه نام همسرشان در جمع احساس شرم می کنند و او را با نام کوچک صدا می زنند که این امر، سبب تحقیر همسر می شود. هر چند زن و مرد به دلیل احساس نزدیکی و صمیمیت در محیط فردی خود یکدیگر را بدون لقب و با نام کوچک صدا می زنند، در محیط های جمعی و در حضور دیگران، استفاده از القاب پسوند یا پیشوندهای مناسب، سبب بزرگداشت همسر خواهد شد و این پیام را به دیگران القا می کند که اگر بخواهند همسر شما را مخاطب قرار دهند، به طور کامل و شایسته شأن او، از آن لقب ها استفاده می کنند. بعضی نیز عادت کرده اند که نام همسر خود را به صورت مخفف به کار ببرند. برای نمونه، مردی که همسری به نام مژده دارد، او را با لفظ مژید یا مژید می زند. ممکن این گونه صدا زدن همسر در محیط خصوصی خانواده، بیانگر صمیمیت میان آن دو باشد، ولی در حضور دیگران چنین نخواهد بود و می توان دلیل کوچک شمردن همسر باشد.

ب) سلام کردن هنگام ورود به منزل :

همه ما دوست داریم که دیگران به ما احترام بگذارند، ولی این نیاز در خانم ها بیشتر به چشم می خورد به ویژه اگر از سوی همسر باشد. یکی از راه های ابراز احترام به همسر، سلام کردن هنگام ورود به منزل است. هنگامی شوهر از بیرون و پس از کار به منزل بازمی گردد، شایسته است که به اهل منزل به ویژه به همسر خود سلام کند. این تحیت و اهدای دعای زندگی به او آرامش می بخشد و خستگی کار روزانه را از تن او بیرون می کند. احساس می کند که منزلت و شخصیت ویژه ای نزد همسر خود دارد ت به ویژه اگر او را مخاطب خاص قرار دهد و مثلا بگوید: خانم! سلام، خسته نباشی. امام صادق علیه السلام فرمود: وقتی شوهر به خانه وارد می شود، باید به خانواده اش سلام کند

شناخت این موارد می‌تواند انسان را در پرهیز از آزاررسانی، یاری دهد.

مهارت عفو کردن :

۱- پرهیز از انتقام:

طرف مقابل باید از شتاب کردن در انتقام و پاسخ دادن به همسر خود بپرهیزد. تصمیم‌گیری هنگام عصبانیت، می‌تواند مشکلات فراوانی را به بار آورد و اوضاع را پیچیده‌تر کند. امام علی علیه السلام در این باره می‌فرماید:

قَلْبُهُ الْعَفْوُ أَقْبَحُ الْعُيُوبِ، وَ التَّسْرُعُ إِلَى الْإِنْتِقَامِ أَعْظَمُ الذُّنُوبِ [۴۱]
کم‌گذشتی، زشت‌ترین عیب‌ها، و شتاب کردن در انتقام‌گیری، بزرگ‌ترین گناهان است.

۲- مهار خشم:

اشتباه و ستم همسر، ممکن است انسان را به خشم آورد. این خشم می‌تواند واکنش‌های نادرستی را مدیریت کند. از این رو باید خشم را مهار نمود تا با عقلانیت، برنامه‌ریزی کرد. در این وضعیت، بردباری و مهار خشم، بسیار مهم و سرنوشت‌ساز است. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بردباری را نیاز کسی می‌داند که به جهت نادانی، مورد ستم واقع شده [۲۰، ۳۲]^{۳۹} و عفو در قدرت را از آن کسی می‌داند که بردبارترین باشد [۴۶، ۳۳، ۴۷]^{۴۰}. همچنین امام علی علیه السلام کسی را قادر به عفو در قدرت می‌داند که بردبار بوده و این بردباری، بر همه امور او سایه افکنده باشد [۴۱]^{۴۱}

۳- شکیبا بودن:

گذشت از اشتباهات و عفو کردن کسی که ستم کرده، دشوار است. این دشواری باید تحمل‌پذیر گردد؛ در غیر این صورت، عفو کردن، امکان‌پذیر نیست. آنچه موقعیت‌های سخت را تحمل‌پذیر می‌سازد، شکیبایی است. باید در برابر سختی و تلخی ستم، تاب آورد و شکیبایی پیشه کرد که در این صورت می‌توان از اشتباه همسر، چشم‌پوشی کرد و بدی او را با نیکی پاسخ داد. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا [۶]^{۴۲}

بدی را با نیکی دفع کن... ؛ اما جز کسانی که دارای صبر و استقامت‌اند، به این مقام نمی‌رسند.

۴- ارزیابی خردمندانه ی موقعیت:

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

صِفَةُ الْعَاقِلِ أَنْ يَحْلُمَ عَمَّنْ جَهَلَ عَلَيْهِ وَ يَتَجَاوَزَ عَمَّنْ ظَلَمَهُ [۴۸].

ویژگی عاقل، آن است که با کسی که به او نابخردی کرده، بردبار باشد، و از کسی که به وی ستم کرده، درگذرد.

امیر مؤمنان علیه السلام در روایتی، ویژگی‌های بهترین زنان را بیان کرده است. یکی از این ویژگی‌ها با موضوع خشم همسر و واکنش منطقی شخص در برابر آن، ارتباط دارد. در این روایت چنین آمده است:

خَيْرُ نِسَائِكُمُ الْخَمْسُ، قِيلَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَمَا الْخَمْسُ؟
قَالَ: الْهَيِّئَةُ اللَّيِّنَةُ الْمُؤَاتِيَةُ، الَّتِي إِذَا غَضِبَ زَوْجُهَا لَمْ تَكْتَحِلْ
بِعَمُصٍ حَتَّى يَرْضَى [۲۲]

بهترین زنان پنج گروه‌اند. گفتند: ای امیر مؤمنان! آن پنج گروه کدام‌اند؟ فرمود: نرم‌خو، اهل مدارا، سازگار و همراه، کسی که اگر شوهرش غضب کند، سرمه خواب بر چشم نکشد تا این که او را راضی کند).

۵- عذرخواهی کردن و عذر پذیر بودن:

اولا زنان و مردان باید عذرخواهی کنند؛ ثانيا طرف مقابل نیز باید عذرپذیر باشد. در صورتی که چنین ویژگی‌ای وجود داشته باشد، این چرخه، کامل می‌شود و زندگی، از مشکل یا بحران خارج می‌گردد. بنا بر این، مشکل اشتباهات و خطاها، با دو توانمندی بر طرف می‌شود: شجاعت عذرخواهی و قدرت گذشت.

۶- عملکرد مناسب در زمان حضور یا غیبت همسر:

همان گونه که از مجموع متون به دست آمد، برای تبیین الگوی تعامل مثبت در موقعیت حضور، سه واژه کلیدی وجود دارد: تبرج (خودآرایی)، سرور (شادمانی) و اعانه (یاری). به نظر می‌رسد این سه واژه، در دو دسته جای می‌گیرند: از یک‌سو، زن، با خودآرایی برای همسرش، موجب شادمانی او می‌شود و از سوی دیگر، با یاری دادن به او، موجبات خرسندی وی را فراهم می‌سازد. برای الگوی موقعیت غیبت نیز دو واژه کلیدی وجود دارد: حصن و حفظ مال و ناموس. با این دو واژه نیز به خوبی می‌توان بهترین عملکرد دوران غیبت را تبیین کرد. زن با در پیش گرفتن شیوه عفاف، ناموس و مال همسرش را حفظ می‌کند. این الگو، در حضور، لذت و نشاط و سرور را تأمین می‌کند و در غیبت، امنیت و اعتماد را. بدیهی است در چنین فضایی، روابط همسران، گرم‌تر می‌شود و میزان رضایت زناشویی از ازدواج، افزایش می‌یابد.

۷- توجه به هشداردهنده‌های خیانت زناشویی :

از مسائل فراگیر دنیای امروز است، خیانت زناشویی در فضای مجازی است. با گسترش ارتباطات و گونه‌گونی رسانه‌ها، نوعی خیانت در قالب: تلفن، ارسال تصویر، چت و مانند آن نیز پدید آمده است که به همان اندازه می‌تواند ویرانگر باشد. در این پدیده، افراد، با تماس الکترونیکی با غیر همسر خود، رابطه مجازی خیانت‌آمیزی برقرار می‌کنند که در ادامه می‌تواند به خیانت حضوری تبدیل شود.

۸- آموزش خودافشایی^{۴۳} :

نشان دادن صریح و محترمانه این موضوع که من که هستم و در چه موقعیتی قرار دارم و دوست دارم چطور با من رفتار شود، نشان دهنده قاطعیت در روابط است و محور آن توانایی افشای افکار، احساسات، علایق، تجارب و دیدگاه های خود به دیگران است. هر قدر دو طرف بیشتر رابطه خود را برای دیگری به شکل مناسبی افشا کنند، هم کدورت ها در رابطه زودتر از بین می رود و هم سوء تفاهم ها مرتفع می گردند. در مقابل، عدم افشای خود ممکن است علاقه نداشتن به ارتباط و یا ناراحتی از آن تلقی شود.

۹- آموزش مدیریت ایده آل :

زن و شوهر در خانواده متعالی به جهت برخورداری از سه ویژگی دانش ، مهارت و اخلاق ، خانه و خانواده را به بهترین شکل ممکن اداره می کنند. در چنین خانواده ای ، مرد مدیری لایق و کاردان ، پرتلاش ، قاطع و جدی در کار است . او هزینه زندگی را از طریق حلال تامین می کند. همسررداری او ایده آل است . مدیریت او بر مبنای تحکم و زورگویی نیست. حامی خانواده است و در ارشاد و هدایت و حمایت اعضای خانواده سنگ تمام می گذارد و آنان را به سوی معنویات و سعادتشان سوق می دهد. چنان که قرآن کریم درباره اسماعیل صادق الوعد می فرماید: وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا [۶] (مریم/۵۵) و خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگارش پسندیده [رفتار] بود. زن نیز در ایفای سه وظیفه اصلی ((شوهر داری))، ((خانه داری)) و ((نقش مادری)) اسوه است . او در هر سه حوزه همچون شویش از دانش ، مهارت و اخلاق برخوردار است .

بی تردید از جمله آسیبهای جدی در بسیاری از خانواده ها این است که زن و شوهر قدرت مدیریت ندارند و یا در مدیریت خانه و خانواده عاجزند. بنیان چنین خانواده هایی سست است و احتمال نزاع و کشمکش و تزلزل در آن فراوان است . در این خانواده ها یا زن قربانی سوء مدیریت مرد قرار دارد و یا مرد از ناحیه سوء مدیریت زن در خانه آسیب جدی می بیند و یا فرزندان قربانی سوء مدیریت زن و شوهراند.

امام رضا علیه السلام در حدیثی زیبا می فرماید : کسی که دیگران در معاش او به خوبی معشیت کنند و در پرتو زندگی او زندگی خوبی داشته باشند زندگی بهتری خواهد داشت.

تقویت و تعالی خانواده مرهون عوامل بسیاری و از جمله مدیریت خانواده است بخصوص مدیریت اقتصادی است چنانچه مدیریت آگاهانه ، مدبرانه و جامع بر خانواده حاکم باشد همه اعضای زندگی مشترک احساس امنیت و آرامش می کنند و در سایه

چنین آرامش خاطر امکان رشد و بالندگی می یابند امام رضا علیه السلام می فرماید : کسی که به دنبال پیدا کردن رزق و روزی حلال و تأمین مخارج خانواده اش تلاش و فعالیت می کند پاداشش از شخص مجاهد در راه خدا بیشتر است.

در بعد مدیریت باید گفت امام رضا علیه السلام در توصیف زندگی پیامبر(ص) بهترین مدیریت موفق را در زندگی بیان می دارد می فرماید: چون به منزل می رفت وقت خود را به سه قسمت می کرد یک قسمت برای خداوند تبارک و تعالی . یک قسمت برای خانواده و یک قسمت نیز برای خود سپس قسمت خود را بین خود و مردم تقسیم می کرد.

واژه نامه و پاورقی

1. Mcleod & Cheffi	مک لئود و چفی
2. conceptual orientation	جهت گیری مفهومی
3. social orientation	جهت گیری اجتماعی
4. Fitzpatrick & Rithchie	فیتزپاتریک و ریچی
5. Conversation	گفت و شنود
6. Conformity	همنوابی
7. Consensual family	خانواده های توافق کننده
8. Pluralistic family	خانواده های کثرت گرا
9. Protective family	خانواده های حمایتگر ، حفظ کننده
10. laissez – faire family	خانواده های بی قید
11. Mutual respect	احترام متقابل
12. Goodness	درک احسان
13. Ingratitude	ناسپاسی

۱۴. امام صادق علیه السلام به نقل از پدرانشان به نقل از رسول خدا صلی الله علیه و آله: أَلَا أُتْبِكُمْ بِشَرِّ النَّاسِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: مَنْ أَبْغَضَ النَّاسَ وَ أَبْغَضَهُ النَّاسُ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُتْبِكُمْ بِشَرِّ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: الَّذِي كَانَتْ تُقْبَلُ لَهُ عُذْرَةٌ، وَ لَا يُقْبَلُ مَعْدِرَةٌ، وَ لَا يُغْفَرُ ذَنْبًا

۱۵. علی بن حمزه می گوید: سَمِعْتُ جَابِرَ الْأَنْصَارِيِّ يُحَدِّثُ. قَالَ : كُنَّا جُلُوسًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَذَكَرْنَا النِّسَاءَ وَ فَضَّلَ بَعْضُهُنَّ عَلَى بَعْضٍ... ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ نِسَائِكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: إِنَّ مِنْ شَرِّ نِسَائِكُمْ... الَّتِي... لَا تُقْبَلُ لَهُ عُذْرَةٌ وَ لَا تُغْفَرُ لَهُ ذَنْبًا...؛ از جابر بن عبد الله انصاری شنیدم که می گفت: نزد پیامبر صلی الله علیه و آله نشستیم بودیم که برای ما از زنان و برتری برخی از آنان سخن گفت... سپس فرمود: «آیا شما را به شرورترین زنانان خبر دهم؟». گفتند: آری. فرمود: «زنی که... نه عذر شوهر را می پذیرد و نه از گناهش درمی گذرد»

۱۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: إِنَّ مِنْ خَيْرِ نِسَائِكُمْ... الْمُتَّبَرِّجَةُ مَعَ زَوْجِهَا الْحِصَانُ عَنْ غَيْرِهِ. از بهترین زنانان کسی است که... برای همسرش خود آرایی می کند و در برابر دیگران، پوشیده است

۱۷. امیر مؤمنان علیه السلام: خَيْرُ نِسَائِكُمُ الْحَمْسُ... :الْهَيِّئَةُ اللَّيْنَةُ

بینی، با زبانش تو را بیازارد و اگر نزدش نباشی، نسبت به ناموس و مالت او را امین ندانی. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ثَلَاثٌ هُنَّ الْعَوَاقِرُ... وَ امْرَأَةٌ إِنْ حَضَرَكَ آذَتُكَ وَ إِنْ غَبَتْ عَنْهَا خَانَكَ ۳۲. ورود و ارتباط غیر جنسی برای محرم‌ها و هم‌جنس‌ها، پاره‌ای از روابط، اشکالی ندارد.

۳۳. امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام نیز، در این باره می‌فرمایند: مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَ هُوَ يُصِيبُ حَطًّا مِنَ الزَّنَا، فَرْنَا الْعَيْنَيْنِ النَّظْرُ، وَ زَنَا الْقَمَّ الْقُبْلَةَ، وَ زَنَا الْيَدَيْنِ اللَّمْسُ، صَدَقَ الْفَرْجُ ذَلِكَ أَوْ كَذَّبَ ۳۴. اعراف، آیه ۱۸۹

۳۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: حَسَبَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يُخِيفَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ؛ مرد مسلمان را همین بدی بس که برادر مسلمانش را بترساند

۳۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: لَا يَجِلُّ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يُشِيرَ إِلَى أَخِيهِ بِنَظْرَةٍ تُؤْذِيهِ؛ برای مؤمن روا نیست که به برادرش با نگاهی اشاره کند که او را می‌آزارد

۳۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: لَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ وَاحِدٍ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُؤْذِي الْمُؤْمِنَ وَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَكْرَهُ أَدَى الْمُؤْمِنِ؛ هیچ دو نفری با هم، در گوشه حرف نزنند؛ چرا که این کار، مؤمن را می‌آزارد و خداوند عزیز و بزرگوار، آزار رساندن به مؤمن را ناخوش می‌دارد

۳۸. امام باقر علیه السلام: كَفَى بِالْمَرْءِ عِيًّا أَنْ... يُؤْذِيَ جَلِيسَهُ بِمَا لَا يَعْنِيهِ؛ آدمی را همین عیب بس که... همنشین را با کارهای بیهوده بیازارد

۳۹. ثَلَاثٌ مِنْ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ... وَ تَحَلَّمَ عَمَّنْ جَهَلَ عَلَيْكَ ۴۰. أَحْلَمُكُمْ مَنْ عَفَا بَعْدَ الْقُدْرَةِ.

۴۱. إِنَّمَا الْحَلِيمُ مَنْ إِذَا قَدَرَ عَفَا، وَ كَانَ الْجَلِيمُ غَالِبًا عَلَى أَمْرِهِ ۴۲. سورة فصلت، آیه ۳۴ و ۳۵.

43. Self- Disclosure

خودافشایی

فهرست منابع

- [1] Bernstein, Philippe and Bernstein, Marseille. Marital therapy from a behavioral-communication perspective. Translated by Sohrabi, Hamidreza. Tehran: Rasa Cultural Services Institute Publications. 2004. [Persian]
- [2] Aronson SR, Huston AC. The Mother-Infant Relationship in Single, Cohabiting, and Married Families: A Case For Marriage, Journal of Family Psychology 18, 2004;(1):5-18.

الْمُؤَاتِبَةُ، الَّتِي إِذَا غَضِبَ زَوْجُهَا لَمْ تَكْتَجِلْ بِعُمُصٍ حَتَّى يَرْضَى، وَ إِذَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا حَفِظَتْهُ فِي عَيْتِهِ، فَيَلْكَ غَامِلٌ مِنْ عُمَّالِ اللَّهِ، وَ غَامِلٌ اللَّهُ لَا يَخِيبُ؛ بهترین زنان، پنج گروه‌اند... نرم‌خوی اهل مدارا که اگر شوهرش غضب کند، خشم نمی‌گیرد و از او راضی است و اگر از او غایب شود، [آبروی] او را در غیبتش حفظ می‌کند. او خادمی از خادمان الهی است و خادم الهی، خیانت نمی‌کند

۱۸. از پندهای لقمان به پسرش: يَا بَنِي النَّسَاءِ أَرْبَعَةٌ اثْنَانِ صَالِحَتَانِ وَ اثْنَانِ مَلْعُونَتَانِ فَأَمَّا إِحْدَى الصَّالِحَتَيْنِ فَهِيَ... وَ الثَّانِيَةُ إِنْ شَهِدَ زَوْجُهَا أَعَانَتَهُ وَ إِنْ غَابَ عَنْهَا حَفِظْتَهُ؛ ای فرزندان! چهار گروه‌اند: دو گروه‌شان صالح و دو گروه‌شان ملعون. اما یکی از دو گروه صالح... اگر شوهرش حاضر باشد، کمکش می‌کند و اگر غایب باشد، خود را برای او حفظ می‌کند

۱۹. سوره زمر / ۱۵

۲۰. سوره ی روم / ۲۱

۲۱. (بلد/۴)

۲۲. (انشراح/۶)

۲۳. سوره ی شوری، ۳۸

۲۴. سوره ی مائده/ ۲

۲۵. الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَ لِسَانِهِ

۲۶. امام علی علیه السلام: الْأَذَى يَجْلِبُ الْقَلْبَى؛ آزاررسانی، نفرت و دشمنی به بار می‌آورد

۲۷. امام علی علیه السلام: مَنْ خَافَ سَوْطَكَ، تَمَتَّى مَوْتِكَ؛ کسی که از تازیانه تو بترسد، مرگ تو را آرزو می‌کند.

۲۸. أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِشِرَارِ نِسَائِكُمْ؟... الْمُسْتَبْرَجَةُ إِذَا غَابَ عَنْهَا بَعْلُهَا، الْحَصَانُ مَعَهُ إِذَا حَضَرَ؛ آیا شما را به شرورترین زنان خبر دهم؟... در نبود شوهرش برای دیگران خودآرایی و در حضورش خود را از او دریغ می‌کند. إِنْ مِنْ شَرِّ نِسَائِكُمْ... الْمُسْتَبْرَجَةُ إِذَا غَابَ عَنْهَا بَعْلُهَا، الْحَصَانُ مَعَهُ إِذَا حَضَرَ؛ از بدترین زنان شما کسی است که در نبود شوهرش، برای دیگران خودآرایی و در حضورش خود را از او دریغ می‌کند.

۲۹. شِرَارُ نِسَائِكُمْ... الْحَصَانُ عَلَى زَوْجِهَا، الْهَلُوكُ عَلَى غَيْرِهِ؛ بدترین زنان کسی است که... خود را نسبت به شوهرش حفظ

می‌کند و نسبت به دیگران هلاک می‌سازد

۳۰. ثَلَاثَةٌ هُنَّ أُمُّ الْعَوَاقِرِ... وَ زَوْجَةٌ إِنْ شَهِدَتْ لَمْ تَقَرَّ عَيْنُكَ بِهَا، وَ إِنْ غَيْبَتْ لَمْ تَطْمَئِنَّ إِلَيْهَا؛ سه چیز، نهایت بلاست: ... زنی که اگر حضور داشته باشی، چشمت به او روشن نمی‌گردد و اگر از نزد او غایب باشی، به او اطمینان نداشته باشی

۳۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ثَلَاثٌ مِنَ السَّعَادَةِ وَ ثَلَاثٌ مِنَ الشَّقَاوَةِ... وَ مِنَ الشَّقَاوَةِ: الْمَرْأَةُ تَرَاهَا فَتَسْوُوكَ وَ تَحْمِلُ لِسَانَهَا عَلَيْكَ، وَ إِنْ غَيْبَتْ عَنْهَا لَمْ تَأْمَنْهَا عَلَى نَفْسِهَا وَ مَالِكَ. سه چیز، شقاوت و سه چیز، سعادت است... و از شقاوت: زنی که چون او را

- [16] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 43, pp. 50-110
- [17] Meshkini Ali. Promotions of Al-Adiya, p
- [18] . Al-Nawader, Rawandi, p. 211, H 417; Sea of Lights, vol. 103, p. 268, p. 18.
- [19] Rashidpour. Majid, Family Equilibrium and Strength, p. 153).
- [20] Sheikh Sadough. My Book La Yahdhra al-Faqih, vol. 4, p. 400, H5858).
- [21] Sheikh Tusi. Tahdhib al-Ahkam, vol. 7, p. 400)
- [22] Klini Mohammad Ibn Yaqub. Al-Kafi, vol. 5, p. 324)
- [23] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 23, pp. 429
- [24] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 42, pp. 50
- [25] Ameli H. Vasaealoshiee, vol. 14, pp. 10
- [26] Ameli H. Vasaealoshiee, vol. 3, pp. 22
- [27] Mohammadi Rey Shahri M, Ayeen Mehrvarzi, first edition. 2014. pp. 182-211
- [28] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 75, pp. 103
- [29] Ameli H. Vasaealoshiee, vol. 8, pp. 424
- [30] Farhadian, R. Tarbiat Bartar, Publisher: Qom Book Garden (Qom Seminary Islamic Propaganda Office Publications), 2016; p. 23.
- [31] Sheikh Sadough. My Book La Yahdhra al-Faqih, vol. 4, p. 362.
- [32] Klini Mohammad Ibn Yaqub. Al-Kafi, vol. 2, p. 234)
- [33] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 77, pp. 53
- [34] Sheikh Sadough. My Book Savab al-Amal, vol. 4, p. 338
- [35] Mohammadi Rey Shahri M. Mizan al-hekmeh. Vol. 3, p. 58
- [36] Mohammadi Rey Shahri M, Dosti Dar Quran va Hadis. P. 92
- [37] Aladdin Ali bin Hussam. Kanz al-Amal, AD 975 or 977 H.SH. Vol. 11, p. 93
- [38] Suleiman Ibn Ahmad Tabarani. Al-Majam Al-Kabir, vol. 18, p. 319
- [39] Aladdin Ali bin Hussam. Kanz al-Amal, AD 975 or 977 H.SH. Vol. 16, p. 27
- [40] bu Abdullah Ahmad ibn Muhammad ibn Hanbal. Musnad Ibn Hanbal, vol. 2, p. 536.
- [41] Abdul Wahid Tamimi Amadi. Gharr al-Hakam wa Darr al-Kalam, p. 669
- [42] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 13, pp. 253
- [43] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 76, pp. 4
- [3] Joseph Pi. Fergas, Psychology of Social Interaction (Interpersonal), translated by Khashayar Beigi and Mehrdad Firoozbakht, Amjad, 1994.
- [4] Jasbi Abdullah, Principles and Foundations of Management, Islamic Azad University, 1989.
- [5] Mir Kamali Mohammad, Behavior and Relationships in Management Organization, Citron Publishing, 2001.
- [6] The Holy Quran
- [7] Huang Y. Family communication patterns, communication apprehension and soci communicative orientations. A study of Chinese students, 2010;10: 121-35.
- [8] Mcleod J.M, Chaffee SH. The construction of social reality . In J.Tedeschi (Ed.).The social influence Processes. Chicago:Aldine-Atherton. 1972; 50-59.
- [9] Koesten J, Anderson K. Exploring the influence of family communication patterns, cognitive complexity, and interpersonal competence on adolescent risk behaviors. Journal of Family Communication. 2004; 4, 2: 99-121.
- [10] Kagawa N. Influence of family communication pattern on adolescents self-discrepancies and associated emotional and behavioral consequence, A dissertation submitted to the faculty of the graduate school of the university of Minnesota. 2008.
- [11] Ross W. Intergenerational Family Communication Patterns in relation to Religious Motivation. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Communication, The Northern Kentucky University. 2009.
- [12] Fitzpatrick MA, Rithchie LD. Communication Schemata Within the family: Multiple Prespective on Family Interaction. Human communication Research, 1994; 20: 275-301.
- [13] Koerner AF, Fitzpatrick MA. Toward a theory of Family Communication. Communication Theory, 2002; 12: 70-91.
- [14] Baxter LA, Braithwaite DO. Relational dialectics theory, applied. New directions in interpersonal communication research, 2010; 1: 48-66.
- [15] Sohrabi Hamidreza. Recognition and treatment of marital disputes (marital therapy), pp. 124 and 125

- [47] Aladdin Ali bin Hussam. Kanz al-Amal, AD 975 or 977 H.SH. Vol. 3, p. 519
[48] Majlesi MB. Baharalanwar, vol. 1, pp. 129

- [44] Amini I. Hamsardari, pp. 40 and 41. Friendship in the Qur'an and Hadith, pp. 92, H 245.
[45] Nouri H. Mustadrak al-Wasa'il, vol. 3, p. 551
[46] Ibn Shuba Harrani. Gift of the Mind, p. 45.